

УДК 005.936.3-053.6:331.101.3]378

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КАР'ЄРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Олександр Крячек,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0002-5810-9538>
e-mail: alexkryachek@gmail.com*

Анотація. Провідним завданням вищої освіти визначають створення умов для особистісного й професійного становлення майбутніх фахівців, їхнього подальшого зростання у професійній діяльності, що уможлиблює пошук і реалізацію найбільш ефективних, соціально прийнятних стратегій професійної кар'єри. У традиційній системі професійної освіти не враховують специфіки професійного становлення таких фахівців, зокрема щодо формування в них спеціальних професійно значущих якостей для проєктування траєкторії кар'єрного зростання.

Ключові слова: кар'єрна компетентність, майбутні бакалаври з економіки підприємства, вища освіта

FACTORS INFLUENCING THE DEVELOPMENT OF CAREER COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS IN BUSINESS ECONOMICS

*Oleksandr Kriachek,
Postgraduate student of the Institute of Vocational
Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. The main task of higher education is to create conditions for the personal and professional development of future specialists, their further growth in professional activities, which makes it possible to find and implement the most effective, socially acceptable strategies for professional careers. The traditional system of vocational education does not take into account the specifics of the professional formation of such specialists, in

particular, the formation of special professionally significant qualities for designing a career path.

Keywords: career competence, future bachelors in business economics, higher education

На основі теоретичного аналізу праць із питань професійної підготовки нами встановлено наявність численних розвідок, результатами яких є визначені, теоретично обґрунтовані й експериментально впроваджені педагогічні умови та фактори, що безпосередньо впливають на формування, становлення чи розвиток різних якостей студентів у процесі професійної підготовки (Пригодій, 2011). Водночас дослідники часто використовують однакові методологічні підходи до виявлення певних обставин, які не враховують своєрідність професії, конкретні завдання дослідження. Тому для чіткого розкриття нашої дослідницької позиції, передусім, уточнимо сутність поняття «педагогічні умови і фактори впливу на розвиток кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства».

Запропоновані у довідникових джерелах тлумачення наукової категорії «умова» є дещо подібними до понять «обставини» і «фактори». Приміром, у *філософії* поняття «умова» розглядають як науково-філософську категорію, в якій відображено: «універсальні відношення предмета, об'єкта, процесу до тих факторів, внаслідок дії яких вони виникають та існують; наявність відповідних обставин, за яких властивості речей трансформуються із потенційного стану в реальний, дійсний» (Шинкарук, 1986, с. 482). У *тлумачних словниках семантику* поняття «умова» висвітлюють, як необхідну обставину, що уможливорює здійснення, створення чого-небудь або сприяє чомусь; обставини чи особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється щось; правила, що існують чи встановлені в певній галузі життя, які забезпечують нормальну роботу, діяльність; правила, вимоги, виконання яких забезпечує щось...» (Бусел, 2005, с. 1506). У *психології* зміст поняття «умови» пояснюють як «сукупність біологічних та соціальних особливостей розвитку певного індивіда. Умови мають варіативний характер на відміну від загальних факторів психічного розвитку» (Словник – Вікова психологія, n.d.). Відповідно до такого розуміння умовами можуть слугувати конкретні особи, відносини між людьми, предмети матеріальної й духовної культури.

Часом науковці (Бусел, 2005) використовують термін «фактор» як синонім для позначення умов, чинників, рушійної сили будь-якого процесу, явища (с. 1526). Навчання фахівців залежить від певних умов, чинників, факторів, які є, по-перше, причиною, явищем, процесом, що породжують інші явища та визначають його характер (с. 1601), по-друге, приводом для певних дій, спонукою, мотивом, що зумовлюють певні вчинки (с. 1140). Наведені дефініції увиразнюють причинно-наслідкові зв'язки між умовами професійної підготовки та результатами навчання майбутніх бакалаврів з економіки підприємства і дозволяють стверджувати, якщо певна умова є причиною якогось ефекту, то вияв цього ефекту залежить не лише від усвідомлення сутності умови, а від її наявності, існування, реалізації. У зв'язку з цим у межах дослідження ми не тільки визначаємо та обґрунтовуємо, а й створюємо конкретні умови для формування й розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства.

Похідним від наукової категорії «умова» є поняття «педагогічні умови», багатозначність якого окреслюється численними тлумаченнями вчених і проектує широку перспективу дослідницьких пошуків.

У наукових працях часто педагогічні умови позиціонують як обставини, що сприяють прогресу чи уповільнюють динаміку навчально-виховного процесу, а також розглядають як комплекс засобів ефективного здійснення освітнього процесу. На думку А. Ашерова і В. Логвіненко (2005), педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних ресурсів здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети. Водночас В. Манько (2000) педагогічні умови розглядає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність навчального процесу відповідно до психолого-педагогічних критеріїв оптимальності (с. 153–161).

Отже, науковці розглядають поняття «педагогічні умови» як конкретні штучно створені фактори, що динамізують або уповільнюють навчально-виховний процес, для досягнення завчасно окреслених результатів. Відтак *педагогічні умови розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства* позиціонуємо як спеціально створені обставини, котрі реалізуються в процесі їхньої професійної підготовки в університетах, забезпечують

розв'язання наукової проблеми, обумовлюючи певний вектор прогресивного розвитку навчального закладу.

У виконанні завдань дослідження враховуємо думку А. Ашерова та В. Логвіненка (2005), які наголошують, що «педагогічні умови повинні відповідати певним вимогам, мати системний характер, чітко окреслену структуру і забезпечувати зв'язки між її елементами; враховувати особливості професійної підготовки студентів у контексті їхньої готовності до професійної діяльності. Тому з-поміж характерних *властивостей педагогічних умов* розвитку кар'єрної компетентності ми визначаємо такі:

- зорієнтованість процесу професійної підготовки майбутніх бакалаврів на зростання якості освітньої діяльності всіх суб'єктів навчання, що конкретизується конкретними очікуваними результатами;

- значимість, реалістичність, доречність і узгодженість із реалізацією визначених у дослідженні принципів процесу професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки підприємства;

- відповідність провідним положенням та вимогам наукової новизни дослідницького пошуку;

- прогностичність і орієнтованість на конкретний термін щодо забезпечення результатів квазіпрофесійної діяльності студентів університетів;

- локальність застосування, яка полягає у тому, що в загальній структурі педагогічного знання визначені нами педагогічні умови мають локальний характер, на відміну від загальнодидактичних закономірностей, принципів і педагогічних правил.

Розв'язання наукової проблеми формування та розвитку індивідуально-особистісних і професійно-діяльнісних якостей майбутніх фахівців передбачає з'ясування та створення оптимальної сукупності педагогічних умов. Тому у визначенні й обґрунтуванні педагогічних умов розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства вважаємо за доцільне проаналізувати вже встановлені дослідниками педагогічні умови і фактори щодо їх екстраполяції в контекст нашого дослідницького пошуку.

Теоретичний аналіз засвідчує, що вчені розрізняють зовнішні (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні) педагогічні умови. При цьому з-поміж зовнішніх умов виокремлюють «політику Уряду щодо освіти та підростаючого покоління; підготовку фахівців, їх здатність

виконувати професійні обов'язки на високому рівні; взаємодію всіх факторів, що впливають на організацію педагогічного процесу; стимулювання суспільно-ціннісної поведінки, стосунків і діяльності студентів; характер їхньої спрямованості, рівень розвиненості активності в пізнавальній діяльності, характер взаємодії між суб'єктами навчання, а також їх світоглядні позиції (Алексеєнко et al., 2011, с. 47). У теорії управління й освітнього менеджменту педагогічні умови класифікують у межах трьох концептів: «організація», «управління» та «спілкування» (Свистун, 2007, с. 16). Відтак педагогічні умови організації забезпечують проектування педагогічної системи, структурні компоненти якої (мета, завдання, наукові підходи, принципи, зміст, форми, технології й методи організації) спрямовані на особистісне та професійне становлення суб'єктів процесу професійної підготовки, розвиток у них професійно значущих якостей. У контексті нашого дослідження для вдосконалення освітнього процесу в економічних університетах педагогічні умови організації, на нашу думку, доцільно узгоджувати з сучасними запитами майбутніх бакалаврів з економіки підприємства щодо фахової підготовки.

Педагогічні умови концепту «управління» забезпечують упровадження в процес професійної підготовки майбутніх економістів альтернативних методик, педагогічних технологій, наскрізною ідеєю яких реалізація цілеспрямованого і спеціально організованого процесу набуття студентами професійних якостей, що спонукають до професійного самовдосконалення, формування уявлень про професійний успіх, визначення способів самовираження, обумовлюють зорієнтованість у можливих напрямках кар'єри в умовах формальної і неформальної освіти через проектування ситуацій спільної продуктивної діяльності суб'єктів навчання. У зв'язку з цим у дослідницькому пошуку враховуємо педагогічні умови концепту «спілкування», зокрема діалогізацію освітнього процесу на основі суб'єкт-суб'єктних відносин його учасників, що забезпечує утворення та функціонування сприятливого освітньо-розвивального середовища, в якому формується здатність особи розвивати власні лідерські якості, організаторські здібності та вміння.

У контексті визначення педагогічних умов розвитку кар'єрної компетентності майбутніх економістів беремо до уваги *фактори впливу* (зовнішні й внутрішні), *характер впливу* (об'єктивні; суб'єктивні тощо), а також *об'єкт впливу* (загальні; специфічні тощо).

Основними з-поміж *організаційно-педагогічних факторів* науковці позиціонують сукупність певних чинників, що забезпечують якісне виконання освітніх завдань відповідно до структури процесу, що реалізується, як-от: комплекс можливостей змісту, форм, методів цілісного педагогічного процесу, що є засобами впливу. Провідними характеристиками таких засобів слугує їх взаємообумовленість, що забезпечує ефективність розв'язання встановлених освітніх завдань. *Психолого-педагогічні фактори* сприяють розвитку особистостей суб'єктів чи об'єктів процесу професійної підготовки. *Дидактичні впливи* візуалізують результати цілеспрямованого відбору й використання елементів змісту, форм організації та методів навчання, забезпечуючи досягнення попередньо встановлених освітніх цілей. Їх основна функція полягає у виборі і реалізації можливостей змісту, форм, методів, засобів педагогічної взаємодії в процесі навчання.

Науково цінним є висновок дослідників, що «педагогічні умови загалом відображають деяку сукупність можливостей освітнього і матеріально-просторового середовищ (організаційно-педагогічні умови); можливості освітнього середовища пов'язані зі змістом, методами, прийомами, форми навчання й виховання, програмно-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, а матеріально-просторове – навчальне і технічне обладнання, природно-просторове оточення освітньої установи тощо (психолого-педагогічні умови)». Вважаємо, що кожна з таких умова містить в собі фактори впливу на розвиток кар'єрної компетентності, або насправді є таким фактором.

Переосмислення теоретичних концепцій особистісного й професійного становлення людини, спроби осучаснити механізми управління означених процесів у перехідний етап становлення суспільства сталого розвитку, дестабілізація сучасних соціально-економічних чинників окреслюють необхідність визначити ефективні фактори розвитку їхньої професійної і кар'єрної компетентностей.

За науково обґрунтованими твердженнями в освітньому середовищі сучасних закладах вищої освіти наявний істотний ресурсний потенціал для забезпечення сприятливих умов формування і розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства, реалізувати який можливо на основі виконання таких завдань:

- 1) оновлення цільових настанов процесу професійної підготовки майбутніх бакалаврів з економіки підприємства;

2) вдосконалення навчальних планів освітньо-професійної підготовки фахівців відповідно до загальних програм і стратегій їх розвитку та напрацювання фахових компетенцій;

3) запровадження нестандартних форм та методів проміжного контролю з метою оцінки рівнів сформованості професійної і кар'єрної компетентностей майбутніх бакалаврів з економіки підприємства (проміжні атестації: I-й семестр – вхідний контроль, IV-й і VIII-й семестри – проміжний контроль, останній семестр – підсумковий контроль);

4) проведення в якості додаткових освітніх програм тренінгів для формування і розвитку необхідних психологічних якостей;

5) проектування та реалізації комплексних програм психологічного супроводу кар'єри фахівців-початківців на основі застосування диференційованого підходу в економічних університетах;

6) введення консалтингової послуги кар'єрного супервайзера, функції якого можуть виконувати індивідуальні наставники – професійний практичний психолог у галузі управління персоналом або досвідчений фахівець-практик (не обов'язково викладач ЗВО), який працює в форматі майстер-класу; на основі таких кар'єрних супервізій у студентів поступово формується своєрідний стиль комунікативної взаємодії з керівництвом, що є провідним фактором успішного розвитку професійної кар'єри;

7) створення умов для безпосереднього ділового контакту студентів і досягнення значних кар'єрних успіхів (конференції за участю професіоналів, «бізнес-інкубатори», експериментальні науково-дослідні майданчики, команди з залученням студентів економічних університетів, участь у розв'язанні виробничих завдань підприємств і організацій);

8) забезпечення можливості для створення кар'єрного портфоліо, що є своєрідним набором документів, котрі підтверджують досягнення студентів у різних сферах діяльності (наприклад, грамоти про отримання призових місць у різноманітних конкурсах, олімпіадах, сертифікати, що засвідчують участь студентів у державних програмах, конференціях тощо); поступово таке студентське кар'єрне портфоліо трансформується в портфоліо професіонала;

9) синтезу та інтеграції рейтингової системи оцінки знань студентів з прообразом посадового зростання, за якого набір певної кількості балів і оцінка, що з них складається на кожному етапі атестації є деякою моделлю посадового зростання; у такий спосіб у свідомості студентів формується психологічна установка на кар'єрне зростання і професійний розвиток через напрацювання необхідних компетенцій та їх регулярну оцінку.

Відповідно до висвітлених міркувань маємо підстави припускати, що педагогічні умов розвитку кар'єрної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки підприємства поєднують зовнішні та внутрішні різновиди концептів «організація», «спілкування», «управління». Відтак зовнішні – забезпечують формування процесуальної складової системи професійної підготовки фахівців в умовах формальної освіти, а внутрішні – зумовлюють розвиток особистісної сфери переважно в умовах неформальної освіти.

За умови методично ефективного здійснення освітнього процесу забезпечується адекватність вибору професійної кар'єри відповідно до індивідуально-особистісних якостей майбутніх бакалаврів з економіки підприємства. Більшість студентів усвідомлюють, що роботодавці зацікавлені в активних, ініціативних фахівцях, здатних до ефективної самопрезентації, критичного сприйняття й акумулювання знань із суміжних галузей наук і своєчасного реагування на оновлення їх змістового наповнення. Відтак, на етапі професійного становлення студентів економічних університетів важливо, передусім, з'ясувати їхні ціннісно-світоглядні орієнтації, актуалізувати уявлення про професійний успіх, а також сформувати мотиваційно ціннісне ставлення до кар'єри, викликати потребу набуття базових знань умінь і навичок про можливості самоздійснення у професійній кар'єрі.

Список посилань

Ашеро́в, А. Т., & Логві́ненко, В. Г. (2005). *Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів*. Українська інженерно-педагогічна академія.

Алексе́нко, Т. Ф., Ані́щенко, В. М., Балл, Г. О., та ін. (2011). *Біла книга національної освіти України* (3-тє вид.). Київський університет імені Бориса Грінченка.

Бусел, В. Т. (ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. ВГО «Перун».

Манько, В. М. (2000). Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. У *Соціалізація особистості: збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова* (Вип. 2, 164 с.). Логос.

Пригодій, М. А. (2008). Вплив технічних задач на активізацію пізнавальної діяльності учнів під час профільного навчання. *Молодь і ринок*, 6(41), 68–71.

Орлов, В. Ф., & Фурса, О. О. (2015). Проблеми проектування професійної кар'єри майбутнього дизайнера. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, (10), 5–14.

Свистун, В. І. (2007). *Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності* (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України.

Словник – Вікова психологія. (n.d.).
http://pidruchniki.com/10310208/psihologiya/slovník_vikova_psihologiya

Пригодій, М. А. (2011). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів. *Вища освіта України*, 1(3), 388–395.

Шинкарук, В. І. (ред.). (1986). *Філософський словник*. Київ: Головна редакція УРЕ.

Bazyľ, L., & Orlov, V. (2020). Formácia pohľadov uchádzačov o odborné vzdelávanie o úspechu kariéry a podnikateľskej činnosti. In *Conference Proceedings of the 3rd International Scientific Conference Economic and Social-Focused Issues of Modern World* (pp. 163–171). Bratislava.

http://www.vsemvs.sk/portals/0/Subory/Conference%20Proceedings_%20VSEMvs_November_2020.pdf

— 90 —

УДК 72.012-057.86

ВИКОРИСТАННЯ ДОРОБКУ Е. НОЙФЕРТА В РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА

Максим Максимов,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0001-1332-1570>
e-mail: m.b.maksymov@gmail.com

Анотація. У виступі розглянуто значення використання професійного доробку видатного німецького архітектора та теоретика архітектури Ернста Нойферта (1900 – 1986) у професійній освіті майбутніх дизайнерів середовища. Вже з початку своєї насиченої творчої кар'єри, Е. Нойферт приділяє багато уваги раціоналізаторському процесу у будівництві та питанням